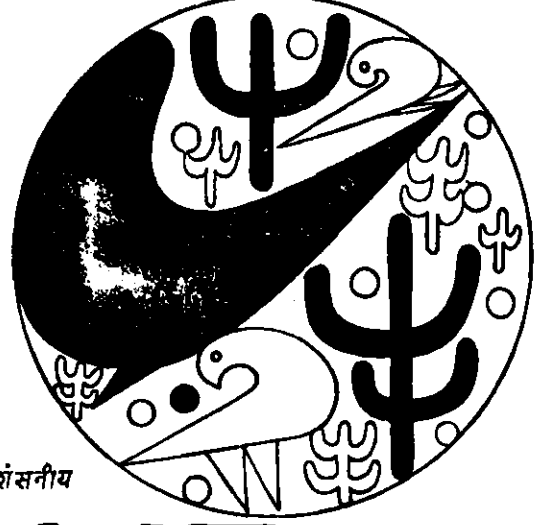

अर्थ

वर्ष ३३

पुणे, बुधवार १५ नोव्हेंबर, १९६७

अंक २०

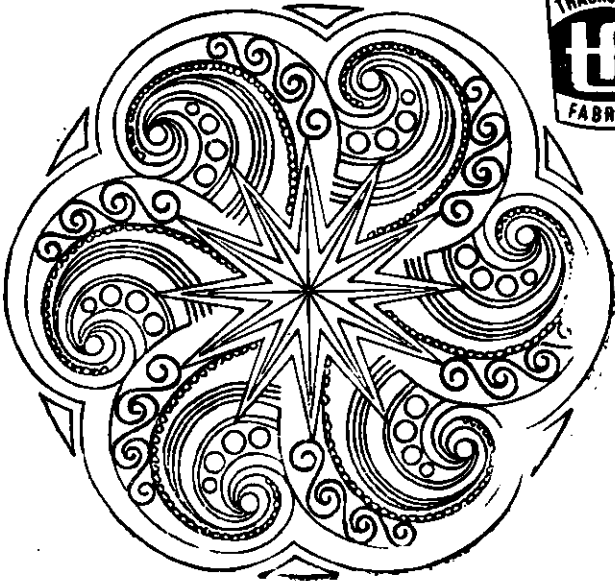

मित्य नवे, फॅशनेबल आणि प्रशंसनीय

ठाकरसी फॅब्रिक्स

फॅशनसाठी सर्वोत्तम निवड

सेनफोराइज्ड लेबल असलेले कापड **SANFORIZED**

ठाकरसी ग्रुप

- धी हिंदुस्तान स्पिनिंग
अॅण्ड विव्हिंग मिल्स कं. लि.
- धी इंडियन
मॅन्युफॅक्चरिंग कं. लि.

जयपूरमधील रत्नबाजाराला चांगले दिवस

हिंद्या निर्यात व्यापारात चहा, ताग, कापड, इत्यादी वस्तूंना असलेले महत्त्व महशूर आहे. मधून मधून ह्या व्यापारात एखाद्या नव्या पदार्थाचाही उल्लेख करण्यात येतो. मानवी केशांची निर्यात हा असाच एक नवा पदार्थ आहे. परंपरागत निर्यातीच्या पदार्थात रत्नांच्या निर्यातीचाही अंतर्भाव आहे. परंतु रत्नांची निर्यात ही फारशी प्रकाशात येत नाही. भारत सरकारच्या निर्यातवाटीस उत्तेजन देण्याच्या धोरणामुळे रत्नांच्या बाजारालाही अलीकडे भरभराटीचे दिवस लाभले आहेत. त्यामुळे रत्नबाजारात काम करणाऱ्या कसवी कामगारांची संख्या गेल्या १० वर्षांत दुपटीने वाढली आहे. राजस्थानातील जयपूर शहर जवाहर बाजारासाठी प्रसिद्ध आहे. रत्नांच्या जागतिक बाजारात जयपूरचे नांव सर्वांच्या मुखी झालेले आहे. रत्नबाजारासारख्या बाजारात रोजची उलाढाल किती होत असेल हे सांगणे अर्थातच कठीण आहे. परंतु ह्या धंद्यातील जाणकारांच्या मताने रोज ५ लाख रुपये किंमतीच्या मालाची उलाढाल होत असावी. स्वातंत्र्यपूर्व काळात रत्नबाजाराला सामान्यतः बरे दिवस लाभत असत. परंतु नंतर हिंदमधील संस्थाने संघराज्यात विलीन झाली आणि रत्नांचे राजेरजवाड्यांचे गिऱ्हाईक तुटले. त्यामुळे ह्या धंद्यातील व्यापाऱ्यांना व कामगारांना बिकट परिस्थितीला तोंड द्यावे लागले. सध्या जयपूरच्या रत्नबाजारात सुमारे १५ हजार कुशल कामगार काम करतात. त्याशिवाय सुमारे ५ हजार लोक रत्नांची विक्री करण्यात गुंतलेले आहेत. कामगारांत बहुसंख्य मुसलमान आहेत. बहुतेक कामगार खड्यावर संस्कार करण्याचे काम आपल्या घरीच करतात. त्यांच्यापैकी काहीजण दरमहा १५० रुपयांपर्यंत कमाई करतात, तर काहीजण १,००० रुपयांपर्यंतही मिळवितात.

एवसरो प्रदर्शनातील भारताचे दालन

मॉन्ट्रिल येथे भरविण्यात आलेले एवसरो-६७ हे भव्य प्रदर्शन १८५ दिवस खुले ठेवण्यात आले होते. प्रदर्शनात भारताने आपले दालन खोलले होते. ह्या दालनाला सुमारे ५१ लाखांवर लोकांनी भेट दिली. प्रदर्शन पाहण्यासाठी आलेल्या एकूण प्रेक्षकांपैकी १० टक्क्यांपेक्षा अधिक लोकांनी भारताच्या दालनाला भेट दिली. दालनामध्ये आणि त्याच्याजवळ असलेल्या महाराणी रेस्टॉरॉमध्ये अनेक वस्तूंची विक्री करण्यात येत होती. विक्रीची रकम जवळजवळ १५ लाख डॉलर्स इतकी झाली. कच्चे रेशीम, साड्या, गळपट्टे आणि हस्तोद्योगाच्या वस्तू ह्यांना विशेष मागणी दिसून आली. त्याशिवाय हस्तिदंताच्या वस्तू, जडजवाहीर आणि निष्कलंक पोलादाच्या वस्तू ह्यांनाही चांगली गिऱ्हाईकी मिळाली.

Provisions of the Desai Bank Award—as modified by the Bipartite Settlement 1966 (including those which continue to remain in force) (Rs. 3.00 each)

Available from the compiler

B. R. Kembhavi
940/4 Shivaji Nagar,
Poona 16.

अधिक धान्योत्पादन! अधिक फायदा!! अधिक बचत!!!

यांसाठी

डिझेल एंजिन्स

यांचीच निवड आवश्यक आहे....
कारण, अत्यंत कार्यक्षम व विनतकार चालणारी अशी ही किलोवॉट एंजिने, अधिक धान्योत्पादन व अधिक कमाई करण्यास उपयुक्त आहेत. किलोवॉट एंजिने चालविण्यास लागणारा तेलाचा खर्च, इतर एंजिन्सना लागणाऱ्या खर्चाच्या मानाने फारच कमी येतो.

१००० १-००० हॉर्स पॉवर

१००० १-००० हॉर्स पॉवर

१००० १-००० हॉर्स पॉवर

किलोवॉट ऑइल एंजिन्स लिमिटेड,

रजि. ऑफिस-पुलफिन्स्टन रोड, पुणे-६ (भारत)

★ अर्थ ★

बुधवार, १५ नोव्हेंबर, १९६७

संस्थापक :
प्रा. वामन गोविंद काळे
संपादक :
श्रीपाद वामन काळे

“अर्थ एव प्रधानः” इति कौटिल्यः अर्थमूलौ धर्मकामाविति । — कौटिलीय अर्थशास्त्र

औद्योगिक मंदी पुढील वर्षी हटण्याची चिन्हे

भारताच्या उद्योगधंद्यातील काही विभाग अलीकडे मंदीच्या चक्रात सापडले आहेत. अशा विभागातील परिस्थितीचा अभ्यास करून मध्यवर्ती सरकारच्या औद्योगिक विकास खात्याने असा कयास केला आहे की पुढील वर्षाच्या प्रारंभी उद्योगधंद्यातील ओहोटी हटू लागेल. शेतीच्या उत्पादनात सुधारणा झाल्यामुळे त्याचा परिणाम उद्योगधंद्यावर झाल्याशिवाय राहणार नाही ह्याचा अर्थ सर्वसाधारणपणे आर्थिक व्यवहारांची गति वाढेल इतकाच आहे; अर्थव्यवस्थेतील सर्व विभाग एकदम भरभराटीकडे झुकू लागतील असा नव्हे. उद्योगधंद्यातील सर्वच विभागांची चक्रे पुन्हा जोराने सुरू होण्यास अर्थातच अवधी लागणार आहे. आर्थिक घडामोडींचा वेग वाढविण्यासाठी नियोजनाच्या उद्दिष्टात स्वाभाविकच तात्पुरता फेरबदल करावा लागेल. ह्या बाबतीत सरकार दोन मुद्द्यांवर जोर देणार आहे. आतापर्यंत परदेशांतून आयात करण्यात येणाऱ्या मालाच्या जागी शक्य तितक्या अधिक प्रमाणात देशी माल वापरण्यावर कटाक्ष ठेवण्यात येईल आणि त्याचबरोबर औद्योगिक मालाच्या निर्यातीत अधिक विविधता आणण्याचे कसून प्रयत्न करण्यात येतील. १९६२-६३ आणि १९६४-६५ ह्या कालखंडात आर्थिक वाढीचा वेग दरसाल ८ टक्के होता. परंतु नंतर तो मंदावून १९६५-६६ मध्ये ५.५ टक्के इतका खाली आला. १९६६-६७ सालांत तर तो आणखी कमी होऊन २.८ टक्के इतका घटला. चालू आर्थिक वर्षाच्या पहिल्या तिमाहीत ह्या परिस्थितीत विशेष सुधारणा दिसून आली नाही. ज्या उद्योगधंद्यांत उत्पादन घटले ते पुढीलप्रमाणे आहेत:— पक्के पोलाद, बिडाचे लोखंड, तांबे, सुती कापड, साखर, वनस्पती आणि प्लायवुड. या उद्योगधंद्यांत चांगलीच मंदी आली.

उलट, काही उद्योगधंद्यांत उत्पादन वाढले पण वाढीचा वेग मात्र कमी झाला. अशा उद्योगधंद्यांत पुढीलचा समावेश आहे. कोळसा, कच्चे लोखंड, काही यांत्रिक व विजेची यंत्रे, काही रासायनिक माल, सिगारेट्स, कातडे आणि पायतणे. शेतीचे उत्पादन वाढविण्यासाठी जरूर असणारे उद्योगधंदे एकंदरीने बऱ्या स्थितीत राहिले. अर्थव्यवस्थेत उद्भवलेल्या मंदीच्या धारणेत तीन वेगवेगळ्या पण परस्परांशी संबंधित अशा प्रवृत्ती दिसून येतात. हिंदमध्ये दोन वर्षे लागोपाठ अवर्षण पडल्यामुळे लोकांच्या खरेदी शक्तीत बरीच घट झाली. परिणामी मागणी खूपच कमी झाली. काही विशिष्ट प्रकारच्या भांडवली मालाची

मागणी कमी झाली. कारण, उद्योगधंद्यात पैसा गुंतविण्याचे प्रमाण घसरले होते. सार्वजनिक व खाजगी मालकीच्या अशा दोन्ही विभागांत अनेक कारणांनी कमी प्रमाणावर नव्या भांडवलाची गुंतवणूक करण्यात आली. ह्यावर काही प्रकारचे उपाय योजण्यात आले आहेत. भांडवली मालाची विक्री व्हावी म्हणून उद्योगधंद्यांना कर्ज मिळण्यासाठी जादा सवलती जाहीर करण्यात आल्या आहेत. अशा सवलती निर्यात मालासाठी आणि अंतर्गत बाजारपेठेसाठी देण्यात येत आहेत. कापड व साखर अशा सारख्या काही उद्योगधंद्यांत आधुनिकीकरणाला बराच वाव असून ते घडवून आणणे शक्यही आहे. ह्या धंद्यांची यंत्र-सामग्री व इतर उपकरणे आता देशातच तयार होऊ लागली आहेत. त्यामुळे त्यांची पुनर्घटना संपूर्णपणे देशी सामग्रीने होईल.

प्रचलित मंदीच्या कारणांचे संशोधन

इकॉनॉमिक अँड सायंटिफिक रिसर्च फौंडेशन ह्या संघटनेने भारतामधील सध्याच्या आर्थिक मंदीविषयी संशोधन करून असा निष्कर्ष काढला आहे की, मध्यवर्ती सरकारने चलनवृद्धीचे जे धोरण स्वीकारले त्याचाच हा मुख्यतः परिणाम आहे. ‘मंदी आणि नंतर’ ह्या शीर्षकाच्या एका प्रबंधात वरील निष्कर्ष काढण्यात आलेला आहे. प्रबंधात असे म्हटले आहे की, अर्थ-शास्त्राच्या तत्त्वाप्रमाणे शेतीच्या उत्पादनात एकदम बरीच घट झाली तर व्यवहारात फिरणाऱ्या पैशाचे प्रमाण घटले पाहिजे. पण प्रत्यक्ष मात्र तसे झालेले नाही. सरकारने फिरत्या पैशाचे प्रमाण कमी केलेले नसून त्याच्या अभिसरणाचा वेग काहीसा कमी केला आहे. त्याचा परिणाम असा झाला आहे की, उत्पादनाची विंगडशेतीची आघाडी एक प्रकारच्या कात्रीत सापडली आहे. एका बाजूला ह्या विभागाला लागणारा पैसा अपुरा पडत आहे आणि दुसऱ्या बाजूला किंमती मात्र झपाट्याने वाढत चाललेल्या आहेत. एकूण मागणीच्या मानाने किंमती ह्या नेहमीच अधिक वेगाने वाढत असतात, हे लक्षांत घेतले तर ह्या कोंडीतून फुटण्याचा एकच मार्ग उपलब्ध दिसून येतो, आणि तो म्हणजे विंगडशेती विभागांतील उत्पादनात एकाएकी खूप घट करणे अगर होणे. सध्या हीच परिस्थिती उद्भवली आहे. व्यवहारात असलेल्या चलनाचे प्रमाण कमी करण्याचे धोरण स्वीकारल्याशिवाय परिस्थितीत सुधारणा होणार नाही. म्हणून पैशाच्या पुरवठ्यावर घट मूठ ठेवण्याचे दीर्घकालीन धोरण सरकारने ठेवले पाहिजे. त्याचप्रमाणे नियोजन मागणी लक्षात घेऊन न करता उत्पादनाला उत्तेजन मिळेल असे केले पाहिजे.

जागतिक स्त्री-स्पर्धक स्त्रीत्वाच्या तपासणीत नापास

स्त्रियांच्या १०० मीटर्सच्या पळण्याचे जागतिक रेकॉर्ड धारण करणारी पोलंडची इवा क्लोबुकोवास्का, हिला आगामी युरोपियन अॅथलेटिक्स कपाच्या शर्यतीत भाग घेण्यास अपात्र ठरविण्यात आले आहे; डॉक्टरांनी तपासणीत तिचे स्त्रीत्व सिद्ध होऊ शकले नाही. सर्वच स्त्री-स्पर्धकांची सहा डॉक्टरांनी (तीन रशियन आणि तीन हंगेरियन) तपासणी केली. अशी तपासणी गेल्या वर्षापासून अमलात आहे; त्यात नापास होणारी ही पहिलीच स्त्री-स्पर्धक आहे. काही स्त्री-स्पर्धकांचे स्त्रीत्व संशयास्पद असल्याची शंका आल्यामुळे, गेल्या वर्षी अशी तपासणी सुरू करण्यात आली, तेव्हा बुडापेस्ट येथील स्पर्धांचे वेळी तीन रशियन स्त्री-स्पर्धक डॉक्टरांनी तपासणीस आल्याच नाहीत आणि त्यामुळे त्या स्पर्धेत भागही घेऊ शकल्या नाहीत.

इवा क्लोबुकोवास्काच्या शरीरात स्त्रियांत असणाऱ्या क्रोमोसोमसपेक्षा एक क्रोमोसोम अधिक आढळला, त्यामुळे स्पर्धेच्या संदर्भात तिला स्त्री म्हणता येत नाही, असा डॉक्टरांच्या बोर्डाचा अभिप्राय पडला. शारीरिक गुणधर्मांवरूनच केवळ हे तपासणी-बोर्ड कुणालाही पुरुष किंवा स्त्री ठरवीत नाहीत; प्रत्येकाच्या त्वचेचा छेद घेऊन तो सूक्ष्मदर्शक भिंगाखाली पाहून पेशीतील क्रोमोसोमस (अनुवंशिकतेचे धारक) मोजले जातात. ठरवून दिलेले क्रोमोसोमस आढळले नाहीत, तर स्पर्धेकाला स्पर्धेतून काढून टाकण्यात येते. इवा क्लोबुकोवास्का स्पर्धेत भाग घेणार नाही असे जाहीर करण्यात आले; पण त्याचे कारण सांगण्यात आले नाही. “बरीच वर्षे ह्या पोलिश मुलीबद्दल कुरबूर ऐकू येत होती” असे लंडनच्या ईव्हिनिंग न्यूजने म्हटले आहे. “पुरुषाची किंवा स्त्रीची वैशिष्ट्यपूर्ण लक्षणे ज्या अर्भकांत आढळत नाहीत, अशांची मुळीत गणना केली जाते आणि त्याप्रमाणेच त्या वाढतात” असे ह्यावर डॉ. क्रिस्ताइन पिकर्ड ह्यांनी भाष्य केले आहे. क्रोमोसोमसच्या जोड्यांपैकी एका जोडीत स्त्री-पुरुषांतील फरक स्पष्टपणे दिसून येतो.

गुळाच्या तारणावरील कर्जावर नियंत्रण

गेल्या काही महिन्यात गुळाच्या किमती भरमसाठ वाढल्या आहेत तेव्हा गुळाचा साठा करून ठेवण्यास प्रोत्साहन मिळू नये ह्यासाठी रिझर्व्ह बँकेने गुळाच्या तारणावर व्यापारी शेड्युल्ड बँकांनी व्यावसायिक कर्जावर बंधने घातली आहेत. तारण दिलेल्या गुळाच्या किमतीच्या ५०% पेक्षा जास्त कर्ज देता येणार नाही. १९६६-६७ च्या नोव्हेंबर-डिसेंबर मध्ये गुळाच्या तारणावर जेवढे एकूण कर्ज दिलेले होते त्याच्या ७०% पेक्षा जास्त कर्ज १९६७-६८ च्या नोव्हेंबर-डिसेंबरमध्ये दिलेले असता कामा नये. गूळ परठिकाणी पाठविणाऱ्यांनी काढलेल्या हुंड्यांवर कर्ज देण्यास हरकत नाही.

सरदारगृह

मुंबईत राहण्याची व भोजनाची उत्तम सोय.
मंगलकार्ये व मेजवानी यांसाठी सोईस्कर ठिकाण.

— आमची वैशिष्ट्ये —

* हारकोन्सवानिमित्त उद्यथावत पद्धतीचे भोजनगृह व अनेक प्रकारच्या सुखसोई.

* टिळक जन्मशताब्दीदिनी लोकमान्यांचे सरदारगृहात केलेले स्मारक

फोन नं. :- ३२३३७] सरदारगृह प्रा. लि. [तार-सरदारगृह
क्रॉफर्ड मार्केटजवळ, मुंबई २.

महाराष्ट्र राज्य सहकारी बँक लि.

मुंबई

(दि विदर्भ सहकारी बँक लि., सम्मिलित)

: मुख्य कचेरी :

: विभागीय कचेरी :

९, बेक हाउस लेन, फॉर्ट, मुंबई.

महाल नागपूर.

भरपाई झालेले भांडवल	...	रु.	६,१३,४५,०००
गंगाजळी व फंड	...	रु.	५,७२,४२,०००
ठेवी	...	रु.	५०,९५,६३,०००
खेळते भांडवल	...	रु.	१,०६,६५,९६,०००

: बृहत् मुंबईतील शाखा :

(१) भायखळा (२) गोरगाव (३) खार (४) लालबाग
(५) प्रभादेवी (६) विलेपार्ले (पूर्व) (७) सांताक्रुझ
(८) मुलुंड (९) चेंबूर (१०) माहीम (११) र्हाव (१२) माटुंगा
(१३) अंधेरी (१४) विलेपार्ले (पश्चिम)

: नागपूर विभागातील शाखा :

(१) सिताबर्डी (२) धरमपेठ (३) धन्तोली (४) सदर बझार.

ह्या बँकेत गुंतविलेला पैसा शेतकरीवर्ग, सहकारी लहान उद्योगधंदे व सहकारी कारखाने यांच्याच उपयोगासाठी दिला जातो. सर्व प्रकारचे बँकिंगचे व्यवहार केले जातात.

डॉ. वा. चु. श्रीश्रीमाल, श्री. वि. म. जोगळेकर,
मॅनेजर. जनरल मॅनेजर.

हिंदूंच्या अध्यात्मशास्त्राचा अमेरिकेत वाढता प्रभाव

हिंदू धर्माच्या आध्यात्मिक तत्त्वज्ञानाचा प्रभाव सध्या अमेरिकेत झपाट्याने वाढत चालला आहे. न्यूयॉर्कमध्ये तर ह्या तत्त्वज्ञानाची लोकप्रियता विशेष दिसून येते. न्यूयॉर्कमधील हिंदी वकिलातीच्या कचेरीत अनेक अमेरिकन नागरिकांचे फोन नेहमीच येत असतात. त्यातील बहुतेकांना योगशास्त्राचे धडे घेण्याची तीव्र इच्छा असते अगर हिंदूंच्या आध्यात्मिक केंद्राची माहिती तरी हवी असते. अमेरिकेमधील जीवनाची गती अनेक अमेरिकन लोकांना असह्य होऊ लागलेली आहे. जीवनातील आनंद आणि शांती लुप्त झाल्यामुळे त्यांचा शोध घेण्यासाठी त्यांची धडपड चालू असते. अशा लोकांत उद्योगधंद्यांतील यशस्वी अधिकारी, वकील, डॉक्टर्स, प्राध्यापक ह्यासारख्या बुद्धिमानांचाही मोठा भरणा आहे. जीवनातील शांती गमावून बसलेले हे लोक समाधानाचे हरपलेले श्रेय मिळविण्यासाठी हिंदू स्वामींकडे धाव घेत आहेत. स्वामी सच्चिदानंद नावाचे दक्षिण भारतामधील एक स्वामी सध्या न्यूयॉर्कमध्ये बरेच प्रसिद्धी पावले आहेत. हे स्वामी ५४ वर्षांचे आहेत. गेल्या मे महिन्यातच ते अमेरिकेत आले आणि त्यांनी योग शास्त्राचा प्रसार करण्यास प्रारंभ केला. दर आठवड्याला ते १३ वर्ग शिकवितात. प्रत्येक वर्गात २५ ते ४० विद्यार्थ्यांचा समावेश असतो. स्वामीजी विद्यार्थ्यांकडून फी घेत नाहीत. पण आर्थिक देणग्या मात्र स्वीकारतात. स्वामींना राहण्याच्या जागेसाठी ४५० डॉलर्स घावे लागतात. ही रकम स्वामी मिळालेल्या देणग्यांतून देतात. काही अमेरिकन स्त्रिया स्वामींच्या अनुयायी झाल्या असून त्यांच्या कामात त्यांना मदत करीत असतात. अमेरिकन जीवनाविषयी बोलताना स्वामी म्हणतात की अमेरिकन लोकांना शांती आणि आनंद हवा आहे. त्यांच्या सध्याच्या जीवनात त्यांना त्यांची प्राप्ती होत नाही. सुखसाधने आणि औषधे ह्यांनी त्यांना आनंद मिळत नाही. म्हणून ते योगाकडे वळतात आणि त्यामुळे त्यांना काही विपरीत परिणाम न होता शांतीची प्राप्ती होते.

अमेरिकेत हिंदूंच्या धार्मिक तत्त्वज्ञानाचा प्रसार करणारी अनेक केंद्रे आहेत. स्वामी निखिलानंद नावाच्या एका स्वामींनी असेच एक केंद्र चालविले आहे. सध्या निखिलानंदांचे वय ७३ वर्षांचे असून अमेरिकेतील हिंदू स्वामींत ते प्रमुख म्हणून गणले जातात. न्यूयॉर्क शहरात गेली ३६ वर्षे ते वास्तव्य करीत आहेत. तेथील रामकृष्ण विवेकानंद केंद्राचे काम तेच पाहात असतात. न्यूयॉर्क शहरात हिंदूंच्या आध्यात्मिक तत्त्वज्ञानाचा प्रसार करणारी ९ केंद्रे आहेत. त्याशिवाय अमेरिकेत इतरत्र पसरलेल्या अशा केंद्रांची संख्या वेगळीच आहे. बॉशिंग्टन शहरातही हिंदूंचे एक मंदीर आहे. सध्या भारतीय संगीताची अमेरिकेतील लोकप्रियता वाढीस लागलेली आहे. भारतामधील अब्बल दर्जाचे सतारिप मधून मधून अमेरिकेच्या दौऱ्यावर जातात. त्यांच्या

अप्रतिम वादनकौशल्याने हिंदी संगीत लोकप्रिय होण्यास फार मदत झालेली आहे. हिन्दी संगीताच्या ह्या लोकप्रियतेचा फायदा हिंदूंच्या तत्त्वज्ञानासही चांगलाच मिळत आहे. ज्या अमेरिकन लोकांनी हिंदू तत्त्वज्ञानाची कास धरली आहे त्यांचा अनुभव असा आहे की ह्या तत्त्वज्ञानामुळे मानसिक स्वास्थ्याची प्राप्ती होते. हिंदू तत्त्वज्ञानाच्या प्रभावाने आकर्षित झालेले काही सिनेमानटही अमेरिकेत आहेत. त्यांच्यापैकी काहीजण भारताच्या दोन महिन्यांच्या दौऱ्यावर येणार आहेत. हिमालयातील एखाद्या आश्रमात राहून स्वर्ग-प्राप्तीचा एखादा झटपट मार्ग सापडतो की काय ह्याच्या शोधात ते आहेत.

सायबेरियाचा औद्योगिक युगात प्रवेश

रशियातील सायबेरियाचा प्रदेश परवापरवापर्यंत म्हणजे १९५५ पर्यंत औद्योगिकदृष्ट्या अत्यंत मागासलेला होता. त्यापूर्वी तर राजकीय विरोधकांना आणि गुन्हेगारांना हद्दपार करण्याचे ठिकाण म्हणून त्याची प्रसिद्धी होती. १९५५ पासून मात्र हे चित्र पालटू लागले. त्या साली पूर्व सायबेरियातील तैगा भागाचा औद्योगिक विकास कितपत शक्य आहे ह्यासंबंधी पहाणी सुरू झाली. आता सायबेरिया औद्योगिक युगातील आवाजांनी भरून जाऊ लागला आहे. अवघ्या १२ वर्षांच्या अवधीत करण्यात आलेली ही प्रगती आश्चर्यकारक आहे. ह्या भागात बँटस् जलविद्युत् केंद्र बांधण्यात आले आहे. १९६५ साली ह्या विद्युत्केंद्रात ३६ लाख किलोवॉट विजेची निर्मिती करण्यात आली. असेच एक दुसरे विद्युत्केंद्र अंगारा नदीवर बांधण्यात येत आहे. भू-भाग विस्ताराने एवढा मोठा आहे की त्यात अमेरिका आणि ब्रिटन सहज माऊ शकतील. शिवाय तेथे खनिज संपत्तीही विपुल प्रमाणात आढळून आली आहे. खनिजतेल आणि ज्वालामुखी वायू ह्यांचे मोठे साठे तर तेथे सापडलेच आहेत; पण त्याशिवाय कोळसा, तांबे, जस्त, शिसे आणि इतरही अनेक प्रकारची खनिजे आढळून आली आहेत. ह्या खनिज संपत्तीचा उपयोग करून घेण्यासाठी आवश्यक असलेली वीज उपलब्ध झाल्यामुळे ह्या भागाचा कायापालट अतिशय त्वरेने घडून येत आहे. प्लॅटिनम आणि सोने ह्यासारखी खनिजेही तेथे सापडतात. दक्षिण आफ्रिका सोडली तर ह्या भागात सापडणारे हिरे संख्येने पहिल्या क्रमांकात पडतील. रशियाचा हा एक फार मोठा औद्योगिक तळच बनला आहे.

पूर्व जर्मनीत ५ दिवसांचा कामाचा आठवडा

पूर्व जर्मनीत २९ ऑगस्टपासून पाच दिवसांचा कामाचा आठवडा सुरू झाला. सुमारे ७० लक्ष कामगारांना त्याचा फायदा मिळेल.

सौराष्ट्रात अल्युमिनमचा कारखाना—सौराष्ट्रात एक अल्युमिनमचा कारखाना काढण्यात यावयाचा आहे. कारखान्यासाठी लागणारे खनिज कच्चा मधून मिळण्यासारखे आहे. त्याच्या संपूर्ण उभारणीसाठी ६० कोटी रुपये खर्च येणार आहे. प्रारंभी दरसाळ ५० हजार टन अल्युमिनम उत्पादन करण्यात येईल. कारखान्यासाठी लागणारी स्वस्त वीज गुजरात राज्य वीजमंडळ पुरविणार आहे.

योगशास्त्राचे परदेशी भक्त—गोंदिया येथे भरविण्यात आलेल्या आंतरराष्ट्रीय योगपरिषदेस काही परदेशी भक्ती आले होते. त्यांतील एका शेकोस्लोव्हाकियन योगभक्ताने 'श्रीराम जयराम जयजय राम' ह्या भजनात प्रामुख्याने भाग घेतला. साथीसाठी त्याने स्वतःच्या 'गिटार' वाद्याचा उपयोग केला. त्याच्याशिवाय अमेरिकन उद्योगपतीच्या एका मुलीने व जपान-मधील एका सहिलेनेही परिषदेत भाग घेतला.

नेपोलिनने वापरलेली खुर्ची—१८१२ साली नेपोलिन अन बोनापार्टने रशियावर स्वारी केली. त्यावेळी त्याचा मुक्काम काही थोडे दिवस मॉस्कोमधील एका सरदाराच्या वाड्यात होता. तेथे असताना त्याने वापरलेली एक आरामखुर्ची अलीकडे उचककीस आली आहे. ह्याच घरात त्याने वापरलेल्या इतर वस्तूही सापडल्या आहेत. आता त्यांची खानगी पदार्थ संग्रहालयात करण्यात आली आहे.

कुमार्गाला लागलेली ब्रह्मी मुले—भारताप्रमाणेच ब्रह्मदेशातही कुमार्गाला लागलेल्या बेवारशी मुलांचा प्रश्न अवघड होऊन बसला आहे. ब्रह्मदेशातील विद्यार्थ्यांत बेशिस्तीची लागण बरीच झालेली आहे. त्यापैकी काहीजण तर सरकारविरुद्ध बंड करणाऱ्या जंगलातील ब्रंडवाल्यांना जाऊन मिळाले आहेत. अशा मुलांना योग्य वातावरणात शिक्षण देऊन जबाबदार नागरिक बनविण्याचे प्रयत्न करण्यात येत आहेत.

अंतरिक्ष प्रवासाची तयारी—अंतरिक्ष प्रवासाची तयारी करणाऱ्या दोन रशियन युवकांना दोन महिने स्वतःच्या पाठीवर पडून राहावे लागले. त्यांच्या प्रशिक्षणात वजनरहित अवस्थेचा अनुभव घेण्यासाठी असे करणे आवश्यक होते. प्रशिक्षण संपल्यानंतर त्यांना पायावर उभे राहाणे अगूर बसणे अशक्य झाले. दुसऱ्या दिवशीच्या संध्याकाळी त्यांना बसता येऊ लागले. तिसऱ्या एका युवकाला तीन आठवड्या नंतर स्थळकाळ कळतेनासे झाले. मग त्यांचे प्रशिक्षण थांबविण्यात आले.

पाकिस्तान-चीन करार—पाकिस्तान आणि चीन ह्यांच्या दरम्यान एक नवा व्यापारी करार करण्यात आला आहे. उभयता देशांतील व्यापाराची वृद्धी व्हावी असा त्याचा हेतू आहे. करारास अनुसरून चीन पाकिस्तानकडून अधिक प्रमाणावर कच्च्या मालाची आयात करणार आहे. चीन पूर्व पाकिस्तानला पुढील वर्षी १॥ लाख टन सिमेंट पुरविणार आहे.

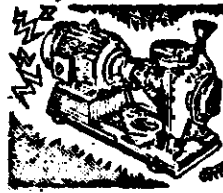
महाराष्ट्र सरकारने
तगाईबर मंजूर केलेले
“विजय” नांगर

वापरा.

४, ६ व ८ बेली

फाळ व सुटे भाग

तसेच विजय सॅट्रिफ्युगल पंप्स

विजय पंपिंग सेट

१" ते ४" बेल्ट
ड्राइव्ह व
डायरेक्टर
कपल्ल.

१" ते ४" बेल्ट

ड्राइव्ह व

डायरेक्टर

कपल्ल.

शिवाय बोअरिंगचे हॅंड पंप्स, हॅंड रहाट, इ. इ.

— न्यू विजय इंडस्ट्रीज लि. —

विश्रामबाग - सांगली (महाराष्ट्र)

द. सा. द. शे. रुपये

७.६२/-

पर्यंत व्याज आपण मिळवू शकता
ठेवीची मुदत मोठी म्हणजे
व्याज मोठे

एकतीस वर्षांची तपश्र्चर्या सांगते
इथे ठेवींना पूर्ण संरक्षण मिळते.

दि युनायटेड
वेस्टर्न
बँक लि.

मुख्य कचेरी :- सातारा

२९ शाखा

औद्योगिक आणि व्यवस्थापकीय सल्ला व मार्गदर्शन ह्यांची सोय

किलोस्कर कन्सल्टंटस् लिमिटेड, पुणे

कंपनीचे प्रमुख विभाग तीन : मार्केट सर्व्हे व फीजिविलिटी स्टडी डिव्हिजन, मॅनेजमेंट डिव्हिजन आणि टेक्निकल डिव्हिजन. फीजिविलिटी स्टडीज, मार्केट सर्व्हेज, प्रोजेक्ट रिपोर्ट्स, मशीन लेआउट, इंडस्ट्रिअल इंजिनियरिंग, ऑर्गनायझेशन स्टडीज, इन्व्हेंट्री कंट्रोल, फिनान्शियल प्रोजेक्शन, बजेटरी कंट्रोल, याबाबतचा सल्ला कंपनीमार्फत देण्यात येत आहे. मूलतः कंपनीकडे आलेल्या प्रश्नांचा कामकाजाच्या सर्व शाखांचा विचार करून शिस्तबद्ध आराखडा तयार करण्यात येतो आणि हाती घेतलेले प्रत्येक काम निष्णात तज्ज्ञांच्या गटाकडे सोपविले जाते.

महत्त्वाचे असे कार्य म्हणजे लॅबोरेटरीची योजना, सनिजरसायने इ. ची तपासणी, नमुने व पृथःकरण वगैरे कामे हाती घेण्याचे कंपनीने योजिले आहे. त्यासाठी एक संशोधनशाळा स्थापन करण्याचे ठरविले आहे. जपानमधील एका सुप्रसिद्ध व्यवसायिकांच्या सहकार्याने जरूर ती साधनसामग्री व सेवकांना जरूर ते शिक्षण यांची सोय करण्यात आली; जानेवारी १९६८ मध्ये या प्रयोगशाळेतील कामास सुरुवात होईल अशी आशा आहे.

गेल्या वर्षातील कामकाज समाधानकारक आहेच. शिवाय नजीकचा भविष्यकाळही आशादायक असल्याचे मी स्वामीपूर्वक म्हणू शकतो. आपल्याला विशेष समाधान वाटेल अशी घटना म्हणजे झांबिया, सीलोन, इराण व जपानसारख्या परदेशांतही आपल्याला मार्केट सर्व्हेची कामे मिळालेली आहेत. व्यावसायिक सल्ला देण्याच्या क्षेत्रात आपण केवढे नाव मिळविले आहे त्याचे हे निदर्शक आहे असे म्हणण्यास काहीच हरकत नाही.

सालील दोन निकषांवर या व्यवसायातील यशाचे मोजमाप करावयास हवे असे माझे स्वतःचे मत आहे.

(१) अशा तऱ्हेच्या व्यावसायिक शास्त्रीय सल्ला देणाऱ्या संघटनेला एका विशिष्ट ग्राहकांकडून पुन्हा पुन्हा किती प्रमाणात कामे मिळतात.

(२) व अशा सल्ल्यापासून त्या ग्राहकाला किती प्रमाणात प्रत्यक्ष फायदा होतो.

मला आपणाला सांगताना फार संतोष होतो की, त्याच त्याच ग्राहकाकडून आपणास पुन्हा पुन्हा कामे मिळत आहेत.

भारतात अशा प्रकारचा व्यवसाय हा नव्यानेच आहे हे आपण जाणताच. आणि त्याचा आणखी विकास करण्यास पुष्कळच वाव आहे. व्यावसायिक सल्ला देणाऱ्या अशा संघटनेने अद्ययावत शास्त्रीय शोध व तंत्र यांची परिपूर्ण माहिती

करून घेणे आवश्यक आहे. कारण त्यामुळेच त्यांच्या सल्ल्याचा ग्राहकांना सरा फायदा मिळू शकेल.

औद्योगिक आणि व्यवस्थापकीय सल्ला व मार्गदर्शन यांची उपयुक्तता अधिकाधिक प्रमाणात मान्य करण्यात येऊ लागली असली तरी संबंधित क्षेत्रातील जबाबदार व्यक्तींना त्याची जाणीव करून देण्याची अजून खूपच आवश्यकता आहे. उद्योगधंद्यातील किंवा व्यापारातील यश हे काही ठराविक ठोकताळ्यावर अवलंबून आहे असे मानण्याकडे अजून पुष्कळच कल दिसून येतो. अशा ठोकताळ्यांची जागा आधुनिक काळात निश्चित माहितीच्यावर आधारलेली शास्त्रीय पद्धतीची अनुमाने व धोरणे घेतात. इतर प्रगत देशांप्रमाणेच आपल्या देशातही उद्योग, व्यवसाय व व्यापार या क्षेत्रांत या व्यवसायाला योग्य ते महत्त्वाचे स्थान मिळेल अशी मला खात्री आहे.

अध्यक्ष, श्री. संततुराव किलोस्कर ह्यांचे वार्षिक सभेत भाषण

साखर उत्पादन फार होणार नाही

हिंदमधील साखरेचे उत्पादन वाढविण्यासाठी मध्यवर्ती सरकारने अनेक उपायांची योजना केली आहे. साखर कारखान्यांना जरूर तितका ऊस पुरविण्यासाठी कोशीस करण्यात येत आहे. परंतु तरीही चालू सालच्या गळिताच्या हंगामात २२ लाख टनांपेक्षा अधिक साखरेचे उत्पादन होईल असा फारसा संभव नाही. गेल्या साली हंगामाच्या प्रारंभी ३५ कारखान्यांनी गळित सुरू केले होते. यंदा ३९ कारखान्यांनी गळित सुरू केले आहे. तरीसुद्धा कारखान्यांना उसाचा भरपूर पुरवठा होणे अवघड आहे. कारण, गुळाला चढ्या किमती मिळत आहेत आणि गुळाला व खांडसारी साखरेच्या उत्पादनावर कसलेही नियंत्रण नाही. लवकरच ६० साखर कारखाने गळितास प्रारंभ करतील. महाराष्ट्रात मात्र सहकारी साखर कारखान्यांना उस घालण्याचे बंधन शेतकऱ्यांनी पतकरले आहे. त्यामुळे महाराष्ट्रातील परिस्थिती जरा बरी आहे.

योगशास्त्राचा उत्पादन वाढीसाठी वापर

भारतामधील योगशास्त्र युरोप-अमेरिकेत गेल्या काही वर्षांत बरेच प्रसिद्ध पावले आहे. सामान्यपणे हिंदी माणूस संसारतापापासून मुक्त होण्याच्या दृष्टीने ह्या शास्त्राकडे वळतो. युरोप-अमेरिकेतील लोक त्याचा व्यावहारिक जीवनात उपयोग करण्यास अधिक उत्सुक दिसतात. एका फॅच नागरिकाने दारू सुटण्यासाठी योगाची कास धरली. पण जर्मनीतील एका कारखान्यातील कामगारांनी घ्यानाचा उपयोग उत्पादन वाढविण्यासाठी होईल काय अशी पृच्छा जर्मनीत आलेल्या एका हिंदी योग्याकडे केली. त्यांनी घ्यानाचा अभ्यासक्रम पुरा केला त्यामुळे त्यांना नव्या उत्साहाची प्राप्ती झाली आणि कारखान्यातील त्यांची उत्पादनक्षमता १० टक्क्यांनी वाढली.

आमचे ग्राहक, आणि नाराज ?

☉ छे: ! आम्ही बेळगाव बँकेतील कर्मचारी आमच्या ग्राहकांना केव्हाही नाराज होऊच देत नाही; मग त्यांचे आमच्याकडे कसल्याही प्रकारचे काम असो ! महाराष्ट्र व म्हैसूर राज्य आणि गोवा येथील आमच्या ३८ शाखांच्यामार्फत आपले कोणत्याही प्रकारचे बँकिंगचे काम करण्यास आम्ही तत्पर आणि उत्सुक आहो. तुमचा आमच्याशी व्यवहार म्हणजे उभयतांना पूर्ण समाधान !

दि बेळगाव बँक लिमिटेड

(शेड्यूल्ड बँक : स्थापना १९३०)

आपल्या नजीक असलेल्या आमच्या शाखेला आजच भेटा.

मुंबई शाखा : नरसीनाथ स्ट्रीट, मांडवी, मुंबई ९.

स्थापना
१९४५

वैश्य को-ऑपरेटिव्ह बँक लि.

टेलिफोन नं.
३५६५०२

७, तात्या धारपुरे पथ, मुंबई-४.

- (१) बचत खाते :—व्याजाचा दर : दरसाल दर शे. रु. ४ - ००
- (२) खास बचत योजना :—घरी बसून पैसे भरता येतात
- (३) कायम ठेवीवरील व्याजाचे आकर्षक दर
- (४) महाराष्ट्र, म्हैसूर आणि गुजरात राज्यांतील प्रमुख शहरांवर डिमांड ड्राफ्ट उपलब्ध

खेळते मांडवल सुमारे १३ लाख रुपये

अधिक माहितीसाठी अवश्य भेटा :—

बा. य. वेलीकर
असि. मॅनेजर

पक्क्या पिठासाठी

पिठाच्या चक्या
बॉटल बेअरिंग ब्रसविलेखा

मिडे अँड मन्स प्रा. लि. सांगली
महाराष्ट्र राज्य.

पुण्यांत थालू तेव्हां—

उद्यान निवास

या नवीन, आधुनिक
आकर्षक व सर्वकष निवासामध्येच
कुटुंबासमवेत रहाण्यास या माफक दर

टेलिफोन ७७८९९

माहिती मागवा उद्यान प्रासाद
स्काऊट ग्राऊंड समोर, पुणे-२

गुळाच्या किमतीविषयी शेतकऱ्यांचा दृष्टिकोण

महाराष्ट्र सरकारने गुळाच्या खुल्या व्यापारावर घातलेले निर्बंध तसेच गूळ बाहेर जाऊ नये म्हणून घातलेली जिल्हा आणि प्रांत-बंदी यामुळे गूळ उत्पादन करणाऱ्या शेतकऱ्यांवर अन्याय झाला असून सरकारने हा हुकूम काढण्याचे अगोदर गूळ उत्पादन करणाऱ्या शेतकऱ्यांच्या समस्या विचारात घेतल्या नाहीत, अशा आशयाचे एक निवेदन आमदार श्रीपतराव बोंद्रे प्रभृती कार्यकर्त्यांनी प्रसिद्ध केले आहे.

गेल्या एक वर्षात देशात सर्वच मालाच्या दराची दरवाढ होत आहे. त्याबाबत अद्याप पाहिजे तसे दर कमी करणेबाबत सरकारला यश आले नाही. मात्र शेतीमालाचे दर वाढतात त्यास विरोध होत आहे. परंतु शेतकऱ्यांना लागणाऱ्या खत, इलेक्ट्रिक मोटर्स, इंजिन्स, तेले वगैरे मालाचे दर भरमसाठ वाढले असता कोणीही हाकाटी केली नाही, ही गोष्ट लक्षात घेण्यासारखी आहे.

गूळ करणाऱ्या शेतकऱ्यांची तक्रार अशी आहे की, सासरकारसान्यांना सरकारी दरांचे संरक्षण आहे तसे गूळ तयार करणाऱ्या शेतकऱ्यांना कधीच संरक्षण मिळालेले नाही व मिळत नाही. चालू साली अनेक वर्षांच्या कर्जातून गूळ करणारा शेतकरी मुक्त होणार असताना मात्र लगेच हाकाटी चालू झाली आहे. हे चित्र बरोबर दिसत नाही.

ऊस उत्पादकास सध्या एकरी उत्पादन खर्च किती येतो व त्याला लागणाऱ्या लागवडीकरिता बाजारात त्याला कोणते जिनस कमी दरात मिळतात याचाही विचार व्हावा व तो विचार करूनच भारत सरकारने उसाचे दर वाढविले आहेत; व सध्या उतारा ९.४ ला जो रु. २.७५ पैसे दर मिळतो त्याप्रमाणे आमच्या कोल्हापूरच्या सर्व फॅक्टरींचा उतारा ११॥ ते १२॥ पर्यंतचा आहे. म्हणजे या हिशेबाने गुळाचा दर १३५ ते १५० पर्यंतचा होत आहे.

उसाच्या लागणीपासून गूळ तयार करणाऱ्या प्रक्रियेपर्यंत शेतकऱ्यांस दर एकरी सरासरी खर्च रु. ४५६३-०० येतो. ज्या वेळी शेतकऱ्यांना उत्पादनाचा इतका खर्च करावा लागतो त्या वेळी दर एकरी सरासरी ३० टन ऊस निघतो. मात्र या ३० टनांपासून गुळाचे उत्पादन सरासरी ३॥ गाडीपर्यंत होते. गुळाचा सरासरी भाव विंबटलला रु. १५०-१ धरल्यास या ३॥ गाडीचे (२४॥ विंबटलचे) रु. ३६७५ होतात. म्हणजे यावरून विंबटलला १५० रुपये दर मिळून देखीलही शेतकऱ्यांस त्यांच्या उत्पादनाचा खर्च विचारात घेता (सरासरी खर्च ४५६३ रु. वजा सरासरी उत्पन्न ३६७५ रु. = ८८८ रु.) रु. ८८८ तोटा येतो.

दर विंबटलला रु. २०० दर धरल्यास वरील ३॥ गाडीचे (२४॥

विंबटलचे) रु. ४९००१- होतात. वजा उत्पादन खर्च रु. ४५६३- गेल्यानंतर शेतकऱ्यास दर एकरी रु. ३३७ उत्पन्न मिळते. आणि या एवढ्या अल्पशा उत्पन्नात त्याच्या कुटुंबाचा खर्च विचारात घेतल्यास त्यास नेहमी आपले जीवन अत्यंत कष्टमय परिस्थितीत जगावे लागते. म्हणून किमान त्यास दर विंबटलला रु. २०० चे वर दर मिळाल्याशिवाय उसाचे उत्पादन फायदेशीर होणार नाही.

शेतकऱ्यांस दर विंबटलला रु. १५०१- दर राहिल्यास फक्त कोल्हापूर जिल्हातील उस उत्पादकांस सुमारे ५ कोटी पर्यंतचे नुकसान येणार आहे. यावरून महाराष्ट्रातील सर्व शेतकऱ्यांस किती मोठे नुकसान येईल याचा विचार होणे अत्यंत जरूर आहे. म्हणून किमान रु. २०० चे वर दर मिळाल्याशिवाय शेतकऱ्यांचा उत्पादन खर्च भागणार नाही.

उसाचे लागणीपासून ते गाळयापर्यंतचा खर्च (एकरी)

- १) उसाचे जमिनीत नांगरट, खोलगट तीन वेळा करावी लागते. त्याचा खर्च. २००-००
- २) उसाच्या लावणीचे अगोदर सड्या (ट्रेची) उजरणे वगैरे ५०-००
- ३) उसाचे बी बियाणे (सरकारी ऊस संशोधन केंद्रावरील दराप्रमाणे) एकरी दर रु. ३० प्रमाणे ३६०-००
- ४) उसाचे एकूण भांगलणी (तण घाण काढणे) दर भांगलणीस १०० रु. प्रमाणे ५ भांगलणीचे ५००-००
- ५) उसास तीन महिन्यांनंतर खत घालणे, सन्या भरणे वगैरेचा खर्च १००-००
- ६) खते घालणे.
पहिला डोस सुपर फॉस्फेट ३ पोती ४८-००
दुसरा डोस सल्फेट ३ पोती १२०-००
तिसरा डोस मिक्स्चर १० पोती ५७५-००
खत घालणेची मजुरी १००-००
- ७) इरिगेशन पाणी सरकारी दराप्रमाणे किमान ४६०-००
- ८) पाणी पट्टी २०-००
- ९) शिक्षण कर ३०-००
- १०) जमिनीचा खंड ३००-००
- ११) भांडवली व्याज (१०% प्रमाणे) २००-००
- १२) गाळयाचा खर्च गाडीस रु. २०० प्रमाणे एकरी ३॥ गाडी होणार गुळावर ९००-००
- १३) स्वतः शेतकऱ्याचे कष्ट व मॅनेजमेंटवद्दल मासिक रु. ५० प्रमाणे वर्षासाठी ६००-००

एकूण खर्च ४५६३-००

मॉट्रिअल येथील यशस्वी जागतिक प्रदर्शन

मॉट्रिअल (कॅनडा) येथील एक्सपो जागतिक प्रदर्शन नुकतेच, ऑक्टोबर अखेर, बंद करण्यात आले. आजवर भरविण्यात आलेल्या अशा जागतिक प्रदर्शनांत हे प्रदर्शन सर्वांत यशस्वी झाले. एकूण तीन कोटी लोक प्रदर्शन पाहण्यास येतील अशी अपेक्षा होती. प्रत्यक्षात त्यांची संख्या पाच कोटी भरली. प्रदर्शनातील रशियाच्या विभागाने सर्वांत जास्त प्रेक्षक (१ कोटी ५ लक्ष) आकृष्ट केले. त्या सालोसाल अमेरिका (९२ लक्ष), हेकोस्लोव्हाकिया (७० लक्ष), कॅनडाची टेलिफोन असोसिएशन (६० लक्ष), ब्रिटन (५० लक्ष) असा त्या देशांच्या विभागास आलेल्या प्रेक्षकांचा अनुक्रम लागतो. कॅनडा आणि पश्चिम जर्मनी ह्या देशांच्या विभागांतही प्रेक्षकांनी गर्दी केली. ह्या प्रदर्शनात इतके चित्रपट दाखविण्यात आले, की एखाद्याने सहाही महिने ते बघण्यात सार्चिंठे असते, तरी त्याचे सर्व चित्रपट पाहून संपले नसते. एक्सपो प्रदर्शन एवढे यशस्वी झाले, तरी त्याच्या हिशेबात सुमारे २०० कोटी रुपयांची तूट आली. तथापि, झालेला अप्रत्यक्ष फायदा खूपच मोठा होता. कॅनडाची श्रीमंती जगाला त्यामुळे दिसून आली.

मोडीत निघालेल्या १० लाख मोटारगाड्या

१९७०च्या सुमारास ब्रिटनमधील जुन्या व निकामी झालेल्या मोटारगाड्यांची संख्या १० लाखापर्यंत जाईल असा अंदाज करण्यात आलेला आहे. मोटारींची खरेदी-विक्री करणाऱ्या

एजंटाना ह्या जुन्या गाड्यांची जखरी वाटत नाही. त्यामुळे मोटारीचे मालक त्या वाटेकडे तेथे सोडून देऊ लागले आहेत. स्वीडन आणि नॉर्वे ह्या देशांत जुन्या झालेल्या मोटारगाड्या सरळ समुद्रात बुडविण्यात येतात. पण, ब्रिटनमध्ये जुन्या झालेल्या गाड्या समुद्रात बुडविण्यासाठी लागणारा खर्च करण्यासही कोणी तयार नाही. अमेरिकेत अशा प्रकारच्या जुन्या गाड्या मोडून-तोडून नाहीशा करण्यासाठी स्वतंत्र कारखानेच आहेत. काही वेळा त्यांतील पोलादी भाग वितळविण्यासाठी पोलादाच्या कारखान्यात पाठविण्यात येतात. ह्या जुन्या गाड्यांचे आस भारतासारख्या गरीब देशांना पाठविण्यात आले तर बैलगाड्यांसाठी त्यांचा उपयोग होईल असे सुचविण्यात आले आहे.

शेतीस कर्जपुरवठा ट्रेनिंग कोर्स

व्यापारी बँकांना शेतीस कर्जपुरवठा करणे सोईचे व्हावे, ह्यासाठी रिझर्व्ह बँकेने एक ट्रेनिंग कोर्स सुरू करण्याचे ठरविले आहे. पहिला कोर्स मुंबई येथे रिझर्व्ह बँकेच्या बँकर्स ट्रेनिंग कॉलेजात १८ नोव्हेंबर रोजी सुरू होईल. हंगामी, त्याचप्रमाणे मध्यम आणि दीर्घ मुदतीच्या कर्जपुरवठ्याची तत्त्वे आणि पद्धती ह्यांचा अभ्यासक्रमात समावेश झालेला आहे. शेतावर नेऊन प्रत्यक्ष शिक्षण देण्याची योजनाही केलेली आहे.

पत्त्याचा सेवक जेव्हा निघाला तेव्हा त्या सेवकांत कालमान दर्शनाचीही कल्पना अंतर्भूत होती. त्याचे चार रंग, चार ऋतू (भारताबाहेर बऱ्याच ठिकाणी चार ऋतू मानतात) किंवा चार तिमाह्या दर्शविणारे होते. १३ पानांचा एक रंग अक्षरितीने प्रत्येक तिमाहीचे १३ आठवडे कल्पिले होते, व एकूण ५२ पत्ते ५२ आठवड्यांचे निदर्शक होते. एका ते दरवर्षापर्यंत प्रत्येक पत्त्यावरील टिपक्याप्रमाणे त्याचे गुणांची बेरीज करून गुलाम ११, राणी १२, व राजा १३ अशी त्यांत बेरीज घरण्यास ५२ आठवड्यांचे ३६४ दिवसांचा उलगडा होतो. जोकर (विदुषक) चा पत्ता घरून सर्व बेरीज संपूर्ण वर्षाच्या ३६५ दिवसा इतकी होते. हा सेवक सैक्यतांना ही कालगणना कायम कोळ्यासमोर रहावी ह्या त्यांत उद्देश होता. ३

दि बँक ऑफ महाराष्ट्रची जेव्हा तुमचा संबंध येतो तेव्हा ती वर्षभरासाठी, चारी तिमाहीसाठी, ५२ आठवड्यांसाठी आणि ३६५ दिवसांसाठी याचा असाच आपला उद्देश असावा असे आम्हाला नम्रपणे साटले महाराष्ट्र बँकेस योग्य ते साते उघडून तुम्ही वर्षभर पैसे वाचवू शकता व त्यावर व्याज मिळवू शकता, तसेच आमच्या वस्तु-रक्षा-गृहांत तुम्ही भोवत्येवढे वस्तु ठेवू शकता, विदेशीय व्यवहारासाठी विदेशाभिनिमय सात्याचा फायदा घेऊ शकता. किंवा तुमच्या व्यवसायवृद्धीसाठी अर्ध-सहाय्य घेऊ शकता. लहान उद्योगधंदे उज्वितावर घेऊ आणणे हे तर स्थापनेपासून गेली ३२ वर्षे महाराष्ट्र बँकेचे ध्येय आहे.

तुमच्या कुठल्याही बँकींग व्यवहारासाठी आमच्या मजिदक्या शाखेला भेट द्या. तेथे तुमचे सल्ले सांगत त्यागत होईल.

दि बँक ऑफ महाराष्ट्र लि.

बँकांच्या 'मक्तेदारी' संबंधी

चार अर्थशास्त्राच्या प्राध्यापकांचा अहवाल

कॅम्ब्रिजच्या संसदीय पक्षाचे चिटणीस श्री. चंद्रशेखर यांच्या सांगण्यावरून भारताच्या चार अर्थशास्त्रज्ञांनी सखोल अभ्यास करून बँकांचे राष्ट्रीयीकरण करणेच का श्रेयस्कर आहे या बाबतचा १२२ पानी अहवाल नुकताच पक्षाच्या चिटणिसांना सादर केला आहे.

पंजाब विद्यापीठाच्या अर्थशास्त्राचे प्रमुख प्राध्यापक श्री. एच. के. मनमोहन सिंग, लखनौ विद्यापीठाचे प्रमुख अर्थशास्त्रज्ञ डॉ. व्ही. बी. सिंग आणि दिल्ली विद्यापीठ व इंडियन इन्स्टिट्यूट ऑफ पब्लिक अँडमिनिस्ट्रेशन नवी दिल्ली यात संशोधनाचे काम करित असलेले डॉ. एस. सी. गुप्ता व डॉ. एस. के. गोयल या मंडळींनी हा अहवाल तयार केला आहे.

सन १९५३ पासून १९६५ पर्यंत पंचवार्षिक योजनांतील ज्या प्रकल्पांवर बँकांकडून खर्च व्हावयाला पाहिजे होता तो झालेला नसून योजनेत ज्यांना स्थान नाही अशाच अनावश्यक व्यवसायांवर बँकांनी पैसा लावला असे या अर्थशास्त्रज्ञांना तपासाअंती दिसून आले आहे, आणि इतकेच नव्हे तर या राजगी बँकांच्या डायरेक्टर मंडळींनी केवळ हितसंबंधी लोकांनाच कर्जे दिल्याचे आढळून आले आहे.

शेतीच्या विकासाकडे नुसते दुर्लक्ष नव्हे तर शेतकऱ्यांना मिळणाऱ्या कर्जात सतत घट झाली आहे. सन १९६३ मध्ये शेतीसाठी १९ कोटी रुपये या बँकांकडून मिळाले पण १९६५ मध्ये फक्त ३ कोट, ९० लाखच मिळू शकले.

सहजगत्या मुबलक पैसा किफायतशीर व्याजाने काही विद्वान उद्योगपतींना मिळण्याची सोय या बँकांनी केल्यामुळे उराविक उद्योगपतींची मक्तेदारी वाढली असून अशांचा वरचष्मा वाढला आहे.

१९५४ साली बँकांच्या चालकांना ५६ कोटी रुपयांचे कर्ज होते. ही रक्कम डिसेंबर १९६५ मध्ये २९२ कोटी रुपये झाली. आणि या बँकांच्या चालकांना वा त्यांच्या कंपन्यांना १९६५ मध्ये ३१७ कोटींचे नवे कर्ज मिळाले. सन १९६६ मध्ये बँकांतर्फे एकूण ९ लाख व्यक्तींना २,४६५ कोटी रुपये कर्ज म्हणून दिले. पण त्यांपैकी १८०० कोटी रुपये फक्त ४,००० लोकांना मिळाले, आणि त्यातही ५७२ व्यक्तींना १४०० कोटी रुपये मिळाले.

१९६१ मध्ये बँकांमधील एकूण ठेवीची रक्कम ९०८ कोटी रुपये होती. पण १९६५ मध्ये ठेवींची रक्कम ३५०० कोटी रुपये झाली आहे. यावरून देशाच्या अर्थव्यवस्थेत या बँकांना किती महत्त्व आले आहे हे स्पष्ट होत आहे.

भारतातील वीस प्रमुख बँकांची पाहणी केली असता असे आढळून आले आहे की १८८ व्यक्ती या बँकांचे संचालक म्हणून काम करित आणि याच १८८ व्यक्ती १४५२ कंपन्यांचे डायरेक्टर आहेत. आणि याच १८८ व्यक्तींच्या संपूर्णपणे ताब्यात ११०० कंपन्या आहेत.

देशात ज्या प्रमुख बँका आहेत त्यांच्या चालकांचा ३२ विमा कंपन्यांशी, ६ कर्जे देणाऱ्या संघटनांशी, ५८४ माल उत्पादन कारखान्यांशी, २६ व्यापारी संघटनांशी प्रत्यक्ष संबंध आहे.

(कर्ज घेणाऱ्या ह्या व्यक्ती लक्षावधी शेअरहोल्डर्सच्या बतीने स्वतःची सद्दी गुंतवून कर्ज घेतात; वैयक्तिक उद्योगधंद्यासाठी नव्हे; हा महत्त्वाचा मुद्दा प्राध्यापक महाशयांनी विचारात घेतलेला नाही. — संवादक)

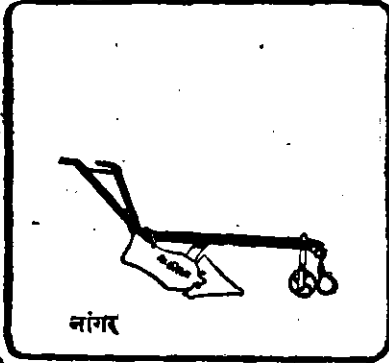
आवाजाचा आरोग्यावर दुष्परिणाम

ओद्योगिकदृष्ट्या प्रगत असलेल्या देशांतून हवा, पाणी दूषित होऊ नये म्हणून काळजी घेण्यात येते. पण, त्या देशांना आता एका नव्या धोक्याची जाणीव होऊ लागली आहे. काही विशिष्ट मर्यादेपेक्षा मोठ्या आवाजाचे माणसाच्या आरोग्यावर अनिष्ट परिणाम होतात असे आता शास्त्रज्ञांनी सिद्ध केले आहे. ह्या-संबंधी शास्त्रज्ञांनी केलेले प्रयोग बोधप्रद आहेत. विशिष्ट मर्यादेच्या पलीकडील मोठ्या आवाजामुळे रुधिराभिसरणावर वाईट परिणाम होतो. त्याचप्रमाणे हृदयावरही प्रतिकूल परिणाम होतो असे आढळून आले आहे. बॉयलर तयार करणाऱ्या कारखान्यात कामगाराची कातडी हळूहळू स्पर्शज्ञानाच्या बाबतीत अकार्यक्षम होते. कारण त्यांच्या रुधिराभिसरणात दोष निर्माण होतो. माणसांप्रमाणेच प्राण्यांवरही फार मोठ्या आवाजाचा घातक परिणाम होतो. काही मर्यादेपलीकडच्या आवाजाने प्रयोगाधीन प्राण्यांना वाताचे झटके येऊ लागले आणि काही प्राण्यांना पक्षघाताचा विकार जडला. युरोपमधील काही देशांनी आवाजाच्या ह्या धोक्याविरुद्ध उपाय योजण्यास सुरुवात केली आहे. स्वित्झरलंडमधील जिनिव्हा शहरात एखाद्याने मोटारीतून उतरल्यावर दार जोराने बंद करून आवाज केला तर त्याला अटक करण्याचे अधिकार पोलिसांना आहेत. न्यूयॉर्क शहरात असा कायदा आहे की, विशिष्ट मर्यादेपर्यंतचे आवाज इमारतीत येऊ नयेत; अशाच रीतीने भिंती बांधण्यात आल्या पाहिजेत. ही स्वबरदारी विमानांच्या आवाजासाठी घेण्यात आली आहे. फ्रान्समध्ये मोटारीमुळे होणाऱ्या आवाजासंबंधी कांही नियम आहेत. मोटारीचे भोंगे वाजविण्याबाबत असलेले नियम वारंवार मोडण्यात आले तर मोटारी जप्त करण्याचे अधिकार कायद्याने देण्यात आलेले आहेत.

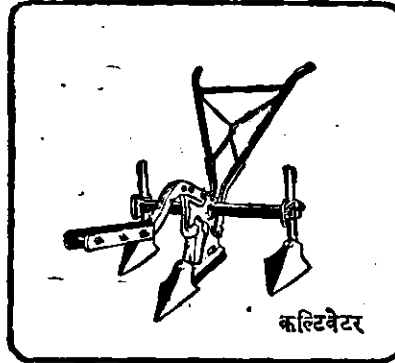
किलोस्कर

शेतकी यंत्रे

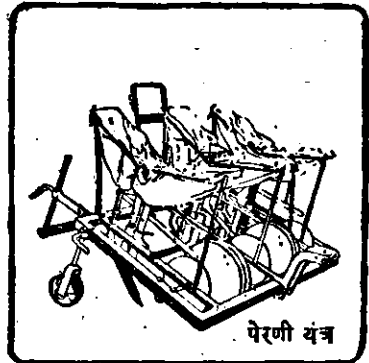
तुमच्या सेवेस हजर

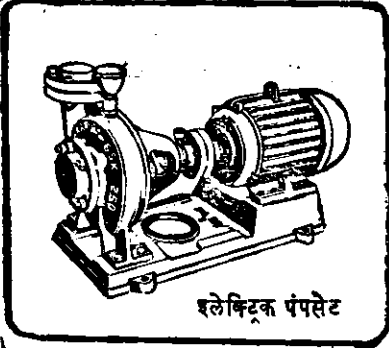
नांगर

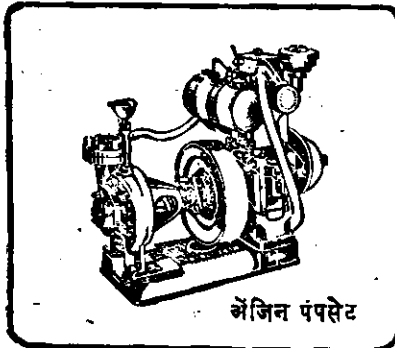
कल्टिवेटर

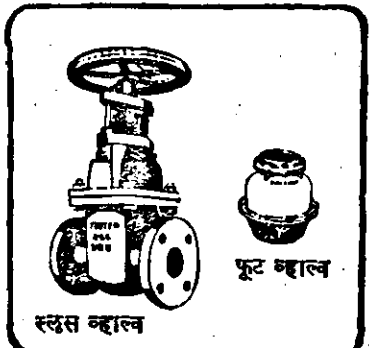
पेरणी यंत्र

इलेक्ट्रिक पंपसेट

अंजिन पंपसेट

स्ट्रेस व्हाल्व

फूट व्हाल्व

STUSA 11/66

नांगर, पंपिंग सेट, पेरणी यंत्रे, कल्टिवेटर, ऊसांचे चरक, स्ट्रेस व्हाल्व, शेगायंत्रे यांसारख्या किलोस्कर यंत्रांवर महत्त्वाकांक्षी शेतकरी व नागाईतदार आपले उत्पादन वाढविण्यासाठी भरंवसा ठेवतात. शेती व नागाईत यांचे उत्पादन वाढविण्यांत ही यंत्रे महत्त्वाची कामगिरी बजावीत आहेत.

किलोस्कर ब्रदर्स लि.

किलोस्करवाडी, जिल्हा-सांगली

हे पत्र पुणे पेट शिवाजीनगर घ. नं. ९१५/१ आवेभूषण छापखान्यात या वृत्तपत्राचेमालक श्री. श्रीपाद वामन काले यांनी छापिले व 'दुर्गाधिवास' ८२३ शिवाजीनगर (पो. ऑ. डेकन जिमखाना), पुणे ४, येथे प्रसिद्ध केले.